

Brüssel, 29.4.2020
COM(2020) 315 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

**Lääne-Balkani riikide toetamine COVID-19 puhanguga võitlemisel ja pandeemiajärgsel
taastumisel**

Komisjoni panus ELi ja Lääne-Balkani riikide juhtide 6. mai 2020. aasta kohtumise eel

Komisjoni teatis,
milles käsitletakse Lääne-Balkani riikide toetamist COVID-19 puhanguga võitlemisel ja
pandeemiajärgsel taastumisel

I. Sissejuhatus

Lääne-Balkani riigid on Euroopa lahutamatu osa ja Euroopa Liidu geostrateegiline prioriteet. Kogu selle piirkonna Euroopa-perspektiiv leidis uuesti kinnitust 2020. aasta märtsis, mil liikmesriigid kiitsid heaks komisjoni ettepanekud **ühinemisprotsessi tugevdamiseks**¹ ning otsustasid alustada ühinemisläbirääkimisi **Albaania Vabariigi ja Põhja-Makedoonia Vabariigiga**. Euroopa Liidu jaoks on väga tähtis jätkata kõnealuse piirkonna stabiilsuse ja jõukuse edendamist ning tugineda seejuures ühistele strateegilistele huvidele.

Hoolimata otsustavatest meetmetest, mida Lääne-Balkani partnerid on võtnud, **avaldatakse COVID-19 pandeemia** lisaks inimesi ähvardavale vahetule terviseohule **kahjulikku mõju ka piirkonna majandusele ja inimeste argielule**. See koormab enneolematult raskelt nende tervishoiu- ja sotsiaalkaitstesüsteeme. Tuhandeid kodanikke ähvardab töökoha kaotamise oht ning valitsuste ajutised toetusmeetmed (töötushüvitised, maksude ja sotsiaalkindlustusmaksete maksmise edasilükkamine/vabastused jne) koormavad tugevasti nende riikide eelarvet. Valitsustel tuleb ka kiiresti laiendada sotsiaalkaitstesüsteemide katvust. Lisaks on pandeemia mõjutanud ühiseid jõupingutusi rändevaldkonnas.

EL kannatab ise tugevasti pandeemia käes ning tunneb eriti suurt **vastutust ja huvi juhtida üleilmseid vastumeetmeid** ja anda hädas olevatele partneritele iseäranis oma vahetus naabruses abi. EL annab oma rahvusvaheliste jõupingutuste raames **Lääne-Balkani riikidele ulatuslikku ja enneolematut toetust**. EL tagab selle piirkonna riikidele üle 3,3 miljardi euro suuruse rahalise toetuse, et aidata neil toime tulla käimasoleva tervishoiukriisi ja sellest tulenevate humanitaarvajaduste, aga ka kriisi pikemaajalise ja struktuurse mõjuga nende ühiskonnale ja majandusele. Piirkonna Euroopa-perspektiivi silmas pidades kohtleb EL Lääne-Balkani riike privilegeeritud partneritena ning annab neile võimaluse saada osa paljudest algatustest ja vahenditest, mis on ette nähtud ELi liikmesriikidele.

ELi ja piirkonna juhid kohtuvad 6. mail 2020, et arutada probleeme, millega nad ühiselt kokku puutuvad. Käesoleva teatisega antakse nendesse aruteludesse oma panus – selles käsitletakse **Euroopa Liidu solidaarsust Lääne-Balkani riikidega** COVID-19 mõjuga toimetulemisel ja määratakse kindlaks vastastikuse koostöö valdkonnad. Selles käsitletakse ka ELi pikemaajalist toetust piirkonna majanduse elavdamisele, **andes eelteavet piirkonna jaoks kavandatava üksikasjalikuma majandus- ja investeerimiskava kohta, mille komisjon plaanib esitada** aasta lõpupoole. Samuti väljendatakse selles ELi kavatsust piirkonda veelgi jõulisemalt toetada, et realiseerida selle Euroopa-perspektiiv. Selleks on kavas toetada kõiki partnereid neilt **nõutavate põhjalike demokraatlike, õigusriigi ja majandusreformide** hoogsamal elluviimisel, nagu on ette nähtud ühinemisprotsessi tugevdamist käsitlevas teatises.

¹ Komisjoni teatis „Ühinemisprotsessi tõhustamine – Lääne-Balkani riikide usutavad väljavaated saada ELi liikmeks“ ([COM\(2020\) 57 final](#)).

II. ELi toetus Lääne-Balkani riikidele COVID-19 puhanguga võitlemiseks

EL on otsustanud toetada kriisile reageerimise meetmeid märkimisväärse rahasummaga ning hõlmata oma reaktsiooniga võimalikult suurel määral ka Lääne-Balkani riike. Piirkonnale on toetust pakkunud ka teised partnerid, aga paindlikud menetlused ja õigeaegsed otsused on teinud ELi taas piirkonna tõhusaima ja usaldusväärseima partneri.

EL on näinud Lääne-Balkani riikide **kodanike** hüvanguks ette **üle 3,3 miljardi euro suuruse paketi**². See sisaldab **38 miljoni euro ulatuses** ümberjaotatud vahendeid **ühinemiseelse abi rahastamisvahendist**,³ et toetada viivitamata tervishoiusektorit, eelkõige tarnides inimestele päästmiseks olulist varustust, nagu isikukaitsevahendid, testid ja hingamisaparaadid,⁴ **389 miljonit eurot sotsiaal-majanduslikuks taastumiseks** ning veel **455 miljoni euro suurust paketti piirkonna majanduse taaskäivitamiseks** tihedas koostöös rahvusvaheliste finantseerimisasutustega, samuti ettepanekut⁵ anda piirkonnale **750 miljoni euro ulatuses makromajanduslikku finantsabi** ja **Euroopa Investeerimispanka 1,7 miljardi euro suurust abipaketti**. EL annab ka **4,5 miljoni euro suuruses vahetut humanitaarabi haavatavate pagulaste ja rändajate kaitseks**, saatjata alaealiste toetuseks ja tervishoiukulude katteks, samuti COVID-19 puhanguks valmistumiseks, ning **8 miljoni euro ulatuses erakorralist toetust stabiilsuse ja rahu edendamise rahastamisvahendist** Lääne-Balkani riikidesse lõksu jäänud pagulaste ja rändajate ülalpidamiseks. Lisaks sellele aitab Euroopa Liidu **Solidaarsusfond**, mis on avatud nendele Lääne-Balkani riikidele, kes on alustanud ühinemisläbirääkimisi, katta ka rahvatervise kriisi kulusid.

Oluline osa ELi majanduslikust toetusest **aitab erasektoril likviidsus- ja finantsprobleeme lahendada**. Selleks võetakse koostöös rahvusvaheliste finantseerimisasutustega kasutusele ELi rahastatavad tagatisskeemid.

EL järgib oma tegevuses **Euroopa tiimi (Team Europe) lähenemisviisi**⁶: tema kiiresse ja sihipärasesse toetusse on koondatud ELi institutsioonide, liikmesriikide ja finantseerimisasutuste, eelkõige Euroopa Investeerimispanka ning Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupanga vahendid. Koos partneritega veendutakse, et neile juba suures mahus eraldatud ELi rahalised vahendid suunatakse nii, et need aitaksid neil pandeemia mõjuga toime tulla. Samal ajal annavad mõned ELi liikmesriigid ka kahepoolset toetust kas rahaliselt või annetatava varustuse näol.

COVID-19 puhangu tõttu on Lääne-Balkani riigid **aktiveerinud liidu elanikkonnakaitse mehhanismi** ning on juba hakanud abi saama elanikkonnakaitse mehhanismi liikmesriikidelt ja mehhanismis osalevatelt riikidelt. Mehhanismis osalevate riikidena on **Serbia, Põhja-Makedoonia ja Montenegrol** võimalik vahendite reservi rescEU, sealhulgas selle

² Kehtiva mitmeaastase sihtprogrammi (2014–2020) raames eraldatavad vahendid.

³ Kohandatakse ja kiirendatakse ka juba rakendatavaid ühinemiseelse abi rahastamisvahendi toetusprogramme, näiteks ühinemiseelse abi rahastamisvahendit maaelu arendamiseks (IPARD) ning ELi ja Lääne-Balkani riikide piiriülese koostöö programmi (REGIO).

⁴ EL rahastab umbes 95 000 COVID-testi, 500 haiglavoodi, 450 hingamisaparaadi, 100 intensiivravi monitori, 100 triaazikonteineri, 10 kiirabiauto ning enam kui 4,5 miljoni kaitsevahendi, sadade meditsiiniseadmete (nagu röntgenaparaadid, elektrokardiograafid, kompuutertomograafid, defibrillaatorid, infusioonipumbad) ja tuhandete meditsiinitarvete (nagu kraadiklaasid, kateetrid, torud, süstlad, maskid) tarnimist. Samuti on EL katnud 16 sellise pikamaalennu kulud, mille abil on tarnitud 750 tonni muudest allikatest hangitud meditsiinitarbeid.

⁵ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, mis käsitleb makromajandusliku finantsabi andmist laienemis- ja naabruspoliitika partneritele COVID-19 pandeemia kriisi kontekstis (2020/0065 (COD), 22.4.2020).

⁶ Teatis ELi üleilmse tegevuse kohta seoses COVID-19ga (JOIN(2020) 11 final, 8.4.2020).

meditsiinivahendite ja -seadmete varu loomisse panustada ja kõnealusest varust toetust paluda. Liidu elanikkonnakaitse mehhanismi korraldatud ja kaasrahastatud lendudega on muude isikute hulgas Euroopasse tagasi toodud ka välismaale löksu jäänud Lääne-Balkani riikide kodanikke. Lääne-Balkani riikide elanikkonnakaitse asutused jätkavad oma osalust liidu elanikkonnakaitse mehhanismi koolitustel, õppustel ja ekspertide vahetustes. EL **hindab väärtuslikku toetust**, mida Lääne-Balkani riigid on ELile ja oma lähinaabritele meditsiinitöötajate ja -tarvete näol andnud. See kajastab solidaarsust ja põhiväärtusi, millele EL tugineb.

Käimasolev pandeemia näitab selgelt seda, kuidas EL ja Lääne-Balkani riigid **koos ühiseid probleeme lahendavad**. Muu hulgas korraldatakse **meditsiinitarvete ühishankeid** ning Lääne-Balkani piirkonnale võimaldatakse seejuures isikukaitsevahendite jaoks vabastust **ekspordiloo süsteemist**⁷. Samuti **tarnib EL** Lääne-Balkani piirkonda Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskuses välja töötatud **testimismaterjali**, et tagada koroonaviiruse testide nõuetekohane toimimine piirkonnas. Kogu piirkonna sidusrühmad on täielikult kaasatud Euroopa COVID-19 -alastesse **teadusuuringutesse ja uuendustegevusse**. Kogu piirkond saab kasu ka **Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskuse** tehnilisest abist ja teabevahetusest ning sealsed kandidaatriigid on kutsutud vaatlejatena osalema **terviseohutuse komitees** ja neile antakse juurdepääs **varajase hoiatamise ja reageerimise süsteemile**.

Transpordiühenduse alalise sekretariaadi ja CEFTA ühisettepanekuga on Lääne-Balkani riikidele laiendatud nn rohelise transpordikoridori kontseptsiooni, et tagada piirkonnas oluliste kaupade kiire liikumine. Komisjon on valmis kaasama Lääne-Balkani riigid tihedalt oma kava „**Ühtne Euroopa tegevuskava** COVID-19 leviku tõkestamiseks võetud meetmete lõpetamise suunas“ rakendamisse. Hoolimata praegusest tervishoiualasest hädaolukorrast ning sellega seotud piirangutest kaupade ja reisijate liikumisele, on komisjon võtnud pikaajalise kohustuse aidata parandada ühendatust Lääne-Balkani riikidega. Selleks on tal kavas kõrvaldada struktuurseid kitsaskohti ELi ja Lääne-Balkani riikide piiridel. Komisjon on andnud välja ka juhised⁸ selle kohta, kuidas käia ümber **ajutiste reisipiirangutega**, mida kohaldatakse kõikide kolmandatest riikidest ELi tehtavate mittehädavajalike reiside suhtes, ning kuidas kohelda neid isikuid, kes on sunnitud jääma lubatust kauemaks ELi.

ELi ja Lääne-Balkani riikide koostöö ja ELi toetus **läheb palju kaugemale sellest, mida on piirkonnale pakkunud mõni teine partner**, ning peegeldab piirkonna strateegilist seotust. ELi institutsioonid on korraldanud ulatuslikke teavituskampaaniaid ELi tarnitava abi kohta ning avaldanud koostöös ELi liikmesriikidega kohapeal artikleid „Püsige kodus“-kampaaniate toetuseks ning COVID-19 käsitlevate tõeste faktide levitamiseks. Siinkohal tuleb märkida, et avalikult ja jõuliselt tuleb võidelda katsete vastu esitada väärinfot kriisi tekkepõhjuste ja kriisiga toimetuleku püüdluste kohta, ent samal ajal tuleb siiski tugevdada koostööd väljendus- ja meediavabaduse tagamiseks.

III. Pärast COVID-19 pandeemiat – majanduse elavdamise ja investeerimise kava

Lääne-Balkani riigid vajavad toetust ka **COVID-19 kriisi mõjuga toimetulekuks**. Pärast COVID-19 pandeemia ohjeldamiseks võetud kiireloomuliste meetmete lõdvendamist algab uus tihe koostööetapp, mille raames tuleb tegeleda kriisi tugeva sotsiaal-majandusliku

⁷ Komisjoni 23. aprilli 2020. aasta rakendusmäärus (EL) 2020/568, millega seatakse teatavate toodete ekspordi tingimuseks ekspordiloo esitamine (ELT L 129, 24.4.2020).

⁸ C(2020) 2050 final.

mõjuga. Euroopa Komisjon kavatseb esitada aasta lõpupoole **selle piirkonna jaoks majandus- ja investeerimiskava**.

Kava sisaldab **piirkonnale mõeldud mahukat investeerimispaketti**. Komisjon tegi 2. mail 2018 ettepaneku paigutada **ajavahemikuks 2021–2027** ühinemiseelse abi rahastamisvahendisse (IPA III) kokku 14,5 miljardit eurot, millest lõviosa suunatakse Lääne-Balkani riikidesse. Tal on kavas **toetuste andmist** Lääne-Balkani investeerimisraamistiku kaudu **kahekordistada**, et soodustada erasektori arengut, ühendatust, digiüleminekut, rohelist tegevuskava ja sotsiaalseid investeeringuid. Samuti on tal kavas suurendada **Lääne-Balkani investeerimisraamistiku sihtotstarbelise tagatisvahendi** kaudu märkimisväärselt **finantstagatise avaliku ja erasektori investeeringute toetamiseks**.

Lääne-Balkani riikide majanduse taaskäivitamisel ja ajakohastamisel mängivad kesksed rolli **üleminek rohelisele majandusele ja üleminek digitehnoloogiale**. Investeerimine keskkonnahoidlikku ja digitaalsesse tehnoloogiasse ja võimekusse koos ringmajandusega aitab luua töökohti ja toetada majanduskasvu. Toetatakse ka Lääne-Balkani riikide majanduste **konkurentsivõime** parandamist, et **ühendada neid paremini nii piirkonna sees kui ka ELiga** ning aidata neil **digiajastuks valmis olla**. Inimeste hüvanguks toimiva majanduse arendamiseks tehakse koostööd **hariduse ja tervishoiu** valdkonnas, muu hulgas selleks, et muuta tervishoiusüsteemid vastupidavamaks, **sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasamise** ning võrdsete võimaluste valdkonnas, tööturule juurdepääsu võimaldamiseks, eelkõige aktiivsema tööturupoliitika väljatöötamise kaudu, **õiglaste töötingimuste** loomiseks, sealhulgas sotsiaaldialoogi tugevdamise kaudu, ning kultuuri, teadustegevuse ja innovatsiooni valdkonnas.

Raskuskeskmes on **transpordi- ja energiaühendused**, mis on nii piirkonna enda kui ka ELi majandusarengu jaoks äärmiselt olulised. Käesoleval aastal kavatseb EL teha ettepaneku 135 miljoni euro⁹ suuruse paketi kohta, millest rahastatakse Lääne-Balkani riikide ühendatust käsitleva tegevuskava raames rakendatavat kuut täiendavat taristuinvesteeringute projekti. Sellega **läheb EL kaugemale 2015. aastal antud lubadusest toetada ühendatust käsitlevat tegevuskava, andes aastaks 2020 kokku ühe miljardi euro ulatuses ELi toetusi**, mis peaksid omakorda peaaegu 4 miljardi euro ulatuses võimendama 45 taristuinvesteeringut piirkonna ühendamisse üleeuroopaliste transpordivõrkude (TEN-T) prioriteetsete suundadega ja vastastikust huvi pakkuvate energiaühenduse projektide arendamise. Aktiivne piirkondlik koostöö energiaühenduse ning Kesk- ja Kagu-Euroopa energiavõrkude ühendamise algatuse kontekstis loob soodsa pinnase, mis aitab kiirendada investeeringuid nendesse energiaühendustesse, aga ka taastuvenergia ja energiatõhususe projektidesse.

EL pöörab endiselt eriti suurt tähelepanu **noorte probleemidele**, eriti nendele, mis on seotud töövõimaluste, ebavõrdsuse ja noorte talentide hoidmisega piirkonnas, et **tõkestada ajude äravoolu ja muid demograafilisi probleeme**, millega piirkond kokku puutub. **Alates 2018. aastast on kahekordistatud programmist „Erasmus+“ piirkonnale eraldatavaid rahalisi vahendeid** (üle 65 miljoni euron) ja pandud rohkem rõhku kutseharidusele. Tulevikus on kavas veelgi rohkem keskenduda digi- ja ettevõtlusoskustele ning oskusele teha uurimistööd. Selle eesmärk on anda noortele võimalus end digiajastul teostada ja ajaga kaasas käia.

⁹ Lisaks on kavas eraldada 65 miljonit eurot, et toetada projektide ettevalmistamist ja rakendamist Lääne-Balkani investeerimisraamistikus. Sellega suureneb ELi rahastatava 2020. aasta ühenduvuspaketi maht 200 miljoni euron.

COVID-19 pandeemia on teravalt esile toonud ELi **ühtse turu** nõuetekohase toimimise tähtsuse, sest see on üks meie **jõukuse** ja **vastupanuvõime** alustalasid. Samuti on see näidanud, kuivõrd tugevalt sõltuvad sotsiaal-majanduslikus mõttes üksteisest ELi ja Lääne-Balkani riikide majandused, aga ka piirkonna majandused omavahel. Seetõttu on otsustava tähtsusega **siduda Lääne-Balkani riikide majandused tõhusamalt nii üksteise kui ka ELiga**. See eeldab kõigilt Lääne-Balkani riikidelt tugevamat pühendumist kaasava piirkondliku majandusintegratsiooni süvendamisele ja **ühise piirkondliku turu arendamisele**, nagu selles on kokku lepitud, järgides ELi õigustikku ja austades ELi kohustusi. Niimoodi **muutub piirkond investeringute jaoks ligitõmbavamaks**.

Siin on abiks **piirkondlikud organisatsioonid** – piirkondlik koostöönõukogu, transpordiühendus, energiaühendus ja Kesk-Euroopa vabakaubanduspiirkond. Kaubandustõkkeid on aidanud oluliselt vähendada ka ELi rahastatud projektid¹⁰.

Kõigil neil toetusmeetmetel on ühed ja samad eesmärgid: kujundada Lääne-Balkani riikides välja **toimiv turumajandus, mis võimaldab neil täielikult lõimuda ELi ühtse turuga**, parandada ettevõtlus- ja investeerimiskliimat, et piirkonna sees ning piirkonna ja ELi vahel hakkaksid liikuma suuremad kaubandusvood,¹¹ luua uusi töökohti ja võimalusi ning vähendada sellega ajude äravoolu. Käimasolev kriis ei tohi juhtida tähelepanu kõrvale peamistelt struktuursetelt puudustelt, nagu kõrge töötuse määr (eelkõige noorte hulgas), madal tööjõus osalemise määr (eelkõige naiste hulgas), oskuste ja tööturu vajaduste mittevastavus, ebapiisav sotsiaalkaitse, põllumajanduse vähene tootlikkus ja konkurentsivõime ning ühekülgne energiavarustus ja kehv energiatõhusus. Makromajanduslike ja struktuurireformide juhtimise ja toetamise oluliseks raamistikuks on endiselt hästi toimiv majandus- ja rahandusdialog, mis põhineb partnerite **majandusreformi kavadel**.

Majandus- ja investeerimiskava eesmärk on aidata **hoogustada majanduse pikaajalist elavdamist**, tõugata tagant majanduskasvu ning toetada reforme, mis on vajalikud ELi suunas liikumiseks. Kava tugineb Euroopa Komisjoni enda töö jaoks ajavahemikuks 2019–2024 seatud prioriteetidele ja koostatakse kooskõlas nende prioriteetidega.

IV. Põhjalikud reformid

Käimasolevast kriisist saab edukalt taastuda ainult juhul, kui **riigid jätkavad oma reformikohustuste täitmist** ja reformide rakendamine annab käegakatsutavaid tulemusi. See on nende peamine vahend realiseerida oma Euroopa-perspektiiv. Lisaks majandusreformide jätkamisele eeldab see **tugevamat keskendumist ka õigusriigi põhimõttele, demokraatlike institutsioonide toimimisele ja avalikule haldusele**.

Äärmiselt oluline on tugevdada **õigusriigi põhimõtet kõigis selle aspektides**. Selleks tuleb välja kujundada sõltumatu ja tõhus kohtusüsteem, saavutada märgatavaid tulemusi võitluses korruptsiooni, organiseeritud kuritegevuse ja terrorismi vastu ning kaitsta tõhusalt põhiõigusi, sealhulgas väljendus- ja meediavabadust. Täpsemalt on väga oluline, et kriisi ajal ei võetaks

¹⁰ Näiteks on täiendatud aktsiisikaupade andmete vahetamise süsteemi eesmärgiga tagada esmavajalikke kaupu vedavate veokite varajane elektrooniline identimine ja vastava teabe edastamine piiripunktidest, et neil veokitel oleks võimalik ületada piiri roheliste transpordikoridoride kaudu.

¹¹ Sellega seoses tegi komisjon 3. aprillil ettepaneku pikendada ELi poolt Lääne-Balkani riikidele võimaldatud ühepoolseid kaubandusmeetmeid veel üheks viie aasta pikkuseks perioodiks, mis kestab 2025. aasta lõpuni (COM(2020) 135 final, 2020/0051 (COD)).

erakorralisi meetmeid põhiõiguste ja -väärtuste arvelt ning et need meetmed oleksid proportsionaalsed, tähtajalised ja demokraatliku järelevalve all.

Juba tehtavale ulatuslikule koostööle tuginedes on tähtis tagada jätkuv aktiivne osalus ühistes ja vastastikusel kokkuleppel võetavates meetmetes **julgeoleku valdkonnas**, sealhulgas võitluses rahapesu ja terrorismi rahastamise vastu, ning **rände ja piirihalduse valdkonnas**. Endiselt on kõige olulisem tagada **tugevamad demokraatlikud institutsioonid ja kaasavamad demokraatlikud protsessid**. Tähtis on viia ellu ka **avaliku halduse reform**, et parandada valitsemist kõikidel tasanditel. See toob kaasa suurema läbipaistvuse ja vastutuse, riigi rahanduse usaldusväärse juhtimise ja professionaalsemad haldusasutused. Kokkuvõttes on eespool kirjeldatu majanduse püsiva elavdamise nurgakivi.

Komisjon on endiselt kindlalt pühendunud piirkonna toetamisele selliste reformide elluviimisel. Täiendavad meetmed esitatakse komisjoni teatistes, mis esitatakse käesoleva aasta lõpupoole.

COVID-19 kriis paneb meie solidaarsuse ja otsusekindluse proovile, aga aitab meil ka selgelt näidata, et oleme võimelised sama saatust jagavate eurooplastena üksteisele veelgi lähemale nihkuma. Sellega seoses tõdeme, et Lääne-Balkani partnerid peavad leidma koha meie eelseisvas arutelus Euroopa tuleviku üle. Koos suudame me kriisist üle saada ja taastuda. Tugevdame veelgi oma koostööd, et meie partnerid suudaksid ELi liikmeks saamise nõuded täita.
